మారని మనసులు

శ్రీ కావుటూరు వెంకటనారాయణరావు

అతను ఆ మండపంలో అడుగుబెట్టి యెన్నిరోజులయిందో యెవ్వరికీ తెలియదు. కానీ అతను ఆ వూరివాడుగాడని అందరికీ తెలుసు. అతను ముందు యేవృత్తితో జీవించేవాడో యెవ్వరికీ తెలియదు. కానీ యిప్పుడు అడుక్కుని జీవిస్తున్నాడు. అతనికి కన్నవారుగానీ, వున్నవారుగానీ యెవరన్నావుండేవారేమో యెవ్వరికీ తెలియదు. కానీ యిప్పుడతను యేకాకని అందరికీ తెలుసు. ముందతనికి యేమన్నా ఆస్తిపాస్తులుండేవేమో యెవ్వరికీ తెలియదు. కానీ యిప్పుడతని ఆస్తంతా ఆ చింపిగుడ్డల మూటని అందరికీ తెలుసు. ముందతనెలావుండేవాడో యెవ్వరికీ తెలియదు. కానీ యిప్పుడతను సర్వరోగాలతో అల్లాడుతున్నాడని అందరికీ తెలుసు. ఇప్పుడతనిని గురించి అందరికీ తెలుసు. అతనిపేరు యెవ్వరికీ సరిగా తెలియకపోయినా కుష్టురోగని అందరూ పిలుస్తారు. కానీ తెలియని దొక్కటే! అతని మనసు! అతని మనసు తాకితే కరగిపోయే వెన్నలాంటిదో లేక తరతరాలకు కరగని కఠినశిలలాంటిదో యెవ్వరికీ తెలియదు.

అతను తలదాచుకుంటున్న మండపం యేమంత పెద్దదిగూడాకాదు. అది మూడు రోడ్లు గలిసేచోట ఓమూల కొండరాతితో నిర్మించబడింది. అందుకనే ఆ కుష్టురోగి దాన్ని తన స్థిరనివాసంగా యేర్పరచుకున్నాడు. అందులో ఓమూల అతను అన్నంతినే అటిక బోర్లించివుంది. మరోమూల అతని చింపిగుడ్డల మూట దానిమీద చింకిచాప వున్నాయి. అవి వచ్చేపోయే బండ్లవలన చెలరేగిన దుమ్ముతో నిండివున్నాయి.

అతను గోధుమవర్ణంలో వుంటాడు. దగ్గర దగ్గర డెబ్భయికి పైబడ్డ ముసలివాడు. తను పూర్వం కష్టమెరిగినవాడని తెలుపడానికి కామోసు, అతని కండలు జారియున్నాయి. తలంతా నెరసివుంది. యేరోగంవల్లనో తల వెంట్రుకలన్నీ వూడి, మిగిలినవి తెల్లగా, టెంకాయపీచులలా తిరిగి చూడడానికి వికృతంగా వున్నాయి. మొహమంతా పెద్దమ్మ మచ్చలతో నిండివుంది. ఒక కన్ను యెప్పుడూ నీళ్ళుగారుతూ వుంటుంది. పళ్ళచిగుళ్లు నల్లబడి బయటకు తొంగిచూస్తున్నాయి. చేతులనిండా కురుపులు - వాటిచుట్టూ మూగే ఈగలు - అతని శరీరమంతా కుష్టురోగంతో ముడుతలుపడివుంది. ఒక కాలు యేనుగుకాలు. అతని జీవితంలో యెప్పుడో పక్షవాతంవచ్చి చేతులు స్వాధీనముతప్పాయి. అతని వికృతాకారంచూస్తే భయం కలుగుతుంది. అతని శరీరస్థితిచూస్తే అసహ్యమేస్తుంది. అందుకనే అతన్ని యెవ్వరూ సమీపించరు. ఆఖరుకు అతనితోటివారుగూడా - అంటే అడుక్కునే యితరబీదలు, - కుంటి, గ్రుడ్డివారుగూడా అతన్ని చూచినప్పుడు అసహ్యించుకుంటారు. అందువల్లనే ఆ మండపం అతనొక్కడితోనే నిలచిపోయింది. లేకపోతే యింకెందరో దానిలో స్థిరనివాసం యేర్పరచుకునేవారు.

అతను తన జీవితాన్నంతా గజదొంగతనంతో, అందరినీ హింసిస్తూ గడిపేవాడట. ఆ వృత్తితోనే జైలు జీవితం అనుభవించి, తుదకు ఆ పాపపరిహారంగా యీ జన్మలోనే యిలా అన్యాయమయ్యాడని అందరూ చెప్తారు. కానీ ఆ మాటలు చెప్పేవారికే వాటి నిజానిజాలు తెలియవు. కఠినాత్ముడు, అదృష్టహీనుడు, తుచ్ఛుడు, నీచుడు ఇవి అతనికి సంబోధన పదాలు.

అతను యెవ్వరితో పలుకడు. ఆ మండపం ముందు గుడ్డపరచుకుని యెవరన్నా దయదలచి ఓ కాసు పడవేస్తారేమోనని వచ్చేపోయ్యే జనంతట్టు ఆశతో చూస్తుంటాడు. కానీ రోజూ ఓ పావలా డబ్బులు రావడమే మహాకష్టం. ఆ కుష్టురోగిని దయతలచి యేకుహోతల్లో అతని అటికలో యెండిన మెతుకులు నాలుగు రాలుస్తుంది. వాటినే అతడు తిని జీవయాత్ర సాగిస్తాడు.

అతని కన్నేండ్లువచ్చి అన్ని రోగాలతో బాధపడుతున్నప్పటికి చెవులకు యేజబ్బు రాలేదు. ఎంత సన్నని గొంతైనా విని అర్థంచేసుకోగలడు. అతన్ని చూచి అందరనుకునే మాటలు వింటాడు. ఆ మాటలు విన్నప్పుడల్లా అతని కంటిలో సాధారణంగా కారుతున్న నీరు ప్రవాహంలా మారుతుంది. ఆ మాటలు విని యెందుకో ఆ మాటలన్నవారితట్టు జాలిగా చూస్తాడు.

ఆ నాడు ఆదివారం. బజార్లో అంగళ్లన్నీ మూసివున్నాయి. దిక్కులేని బీదపిల్లలు ఆ అంగళ్ల ముందుపడి బస్తాసందులనుండి రాలిన ధాన్యాన్ని యేరుక తింటున్నారు. ఆ నాడు వారిని అడ్డుపెట్టేవారెవ్వరూ వుండరు. ఇతర రోజులలో నయితే కొట్టు యజమాని వారిని ఆమడదూరం పంపందీ వదలడు. వారితో పాటు ఓ రెండుమూడు కుక్కలుకూడా వున్నాయి.
ఆ కుష్ఠురోగి ఆనాడుకూడా తన మండపంనుండి కదలలేదు. సాయంత్రం మూడుగంటలైనప్పటికీ అతని అటికలో ఒక్క చెడినకాసుగానీ, ఒక్క యెండిన మెతుకుగానీ పడలేదు. అందుకతనికి విచారంకూడా వున్నట్లులేదు.

సాయంత్రం నాలుగుగంటలయింది. పెద్దాసుపత్రికి ఆవులను పాలుపిండడానికి మందగా తోలుకుపోతున్నారు. పిల్లలు ఆ వీధినడుమ యెగురుతున్నారు. వచ్చే కార్లు, పోయేకార్లు, బండ్లు, రిక్షాలు, సైకిళ్లు ఆ పిల్లలను చూడకుండా తమ వేగంతో తాము పోతున్నాయి. ఎందుకనో ఆవులమంద సాగిపోతున్నది నిలచిపోయింది. ఆ మందను తోలేవాడుగూడా దూరంగా కట్టెపట్టుకుని నిలబడివున్నాడు. మందలో రెండు ఆవులు తీవ్రంగా పోట్లాడుతున్నాయి. ఆ పోరాటంలో ఒక ఆవు గెలిచింది. రెండో ఆవు దిక్కుతోచక పరుగెత్త మొదలుబెట్టింది. దాన్ని ఆపడానికి వాటిని తోలేవాడితరంకాలేదు.

ఆ కుష్ఠురోగి ఇదంతా చూస్తున్నాడు. ఆ ఆవు ముందు కాళ్లతో, వెనుక కాళ్లతో నేలను తంతున్నాది. మెల్లగ ఆ కుష్ఠురోగిలేచి దానిదగ్గర ఓ ప్రక్కగా నిలబడ్డాడు. దాన్నిచూచి కొందరు పిల్లలు, భయపడుతున్నారు. కొందరు ఆ వింత చూస్తున్నారు. మరల ఆ ఆవు తన మండపంతట్టు పరిగెత్తి నేరుగా వెళ్ళిపోయింది. దాన్ని తరుముకుంటూ తోలేవాడుగూడా పరుగెత్తాడు. ఆ కుష్ఠురోగి తిరిగి తన మండపంలోకివచ్చి కూర్చున్నాడు.

ఓ అరగంట దాటిపోయింది. ఇంతలో ఆ కుష్ఠురోగి యెదురుగా ఓ ఫర్లాంగు దూరంలో మునుపటి ఆవే శిరమెత్తిన ఖడ్గమృగంలా వగర్చుకుంటూ, దెబ్బతిన్న పాములా బుసలుకొడుతూ పరిగెత్తి రావడం చూచాడు. ఇంకొక క్షణంలో అది తన మండపం దాటిపోతుంది. ఇంతలో తనమండపం యెదుటి సందులోనుండి ఓ నాలుగేళ్ళపాప టిక్కు టక్కు బండి లాక్కుంటూ నడివీధిలోకి పరుగెత్తుకవచ్చింది. ఆ పాపకు అచటి పరిస్థితులెలా తెలియగలవు? ఇంకొక క్షణంలో ఆ పాప ఆ ఆవు కాళ్లక్రిందపడి నలిగిపోతుంది. ఆ కుష్ఠురోగి యేమాలోచించాడో యేమో వెంటనే నడిరోడ్లోకి వెళ్ళాడు. ఆ ఆవు తనను సమీపించింది. ఇక రెప్పపాటులో తనూ, ఆ నాలుగేళ్లపాప నాశనమవుతారు. తన చేతులు స్వాధీనంలోలేవు, ఆ పాపను అమాంతం కౌగలించుకున్నాడు. బజారులో అందరున్నప్పటికి యెవరి రక్షణలో వారున్నారు. కానీ ఆ పసిపాప సంగతి ఆలోచించిన వారొక్కరులేరు. ఇంతలో ఆ ఆవు తన రెండు కొమ్ములతో, నెత్తితో అతని పిర్రలమీద కుమ్మింది. ఆ పసిపాప, అతను, మండపం ముందర బోర్లపడ్డారు. కాని ఆ పసిపాపకు యేదెబ్బా తగులలేదు. ఆ పసిపాప అతని హృదయ పీఠంలో హత్తుకొనిపోయింది.

అతని చేతులు దోక్కుపోయాయి. పిర్రలు అదిరిపోయాయి. నడుమిరిగినంత పనయింది. కానీ రక్తం రాలేదు. ఇంకా ఆ పసిపాప అతని హృదయాన్నే అంటిపెట్టుకొనివుంది. ఆ లేత హృదయానికి ఆనందం కన్న యెక్కువేంకావాలి? ఆ పసిహృదయానికి వీధిన ఆ ఆవు అలా శివమెత్తి పరుగెత్తుతున్నాదని యేంతెలుసు?

అతను మెల్లగా లేచాడు. బాధతో కన్నీరు కార్చాడు. ఆ పాపను తన మండపంమీద కూర్చోబెట్టాడు. అతనిచుట్టూ కొందరు చేరారు. కొందరు అతని ధైర్యాన్ని పొగిడారు. కొందరు ఆ బిడ్డను తాకినదానికి అసహ్యించుకున్నారు. కానీ అతని బాధను పరామర్శించిన వాడొక్కడూ లేడు. వారిలో మానవత్వం నశించిందేమో! సంఘంలో జీవించడానికి సహకారం కావాలి. ఒకరినొకరు, ఒకరి కష్టాల నొకరు అర్థంచేసుకొని, అనురాగంతో అన్యాయాన్ని దూరంచేసినపుడు సంఘమే స్వర్గంకాగలదు. కానీ వారి ఆ అనురాగం యేకోశానాలేదే! అయిపోయింది వారి విచారణ. మరలా యెవరికి వారయిపోయారు.

అతను ఆ పాపను ముద్దుపెట్టుకున్నాడు. అతని శరీర అపరిశుభ్రతకు ఆ పాపముఖం చిట్లించుకుంది.

అతను యిన్నిరోజులకు ఓ శరీరాన్ని తాకగలిగాడు, యెన్ని రోజులో అతనికే లెక్కలేదు.

"యేం పాపా! దెబ్బ తగిలిందా" అని అడిగాడతను.

ఆ పాప అమాయకంగా లేదని తలవూపింది. తన బండితట్టు చూస్తుందాపాప. కాని తనిప్పుడు తెచ్చివ్వలేడు. అది మురుగుకాలువలోపడి తడిసిపోయింది.

"యేంపాపా! బండికావాలా?" అని అడిగాడు. అవునని తలవూపిందాపాప.

"అయితే రేపు కొనిస్తాలేమ్మా" అన్నాడతను.

"అయితే ... నిజంగా కొనిత్తావా తాతా!" అని వచ్చీరాని మాటలతో అడిగింది పాప.

అతని ఆనందం గంగాప్రవాహంలా గట్లు తెంపుకుంది. తన్నింతవరకు ఆ విధంగా అడిగిన వారెవ్వరూ లేరు. నిజంగా తను వేరొకబండి కొనివ్వగలడా? లేకేం తనొకపూట తిండిమానుకుంటేసరి!

"నిజంగానమ్మా! ... రేపేకొనిస్తాగా"

"అయితే నాకు మా తాతను చూపించవూ తాతా" అని అడిగింది.

"నేనున్నానుగాదమ్మా"

"నీవుగాదు తాతా! ఆకాశంలోనితాత" తనిప్పుడు ఆ అమ్మాయి నెత్తుకొని పశ్చిమంలో గ్రుంగుతున్న భాస్కరరాగ రంజితబింబాన్ని చూపాలి. కానీ అతనాపని చేయలేడు.

"లేదులేమ్మా. రేపుచూపుతాగా. మరి నీకు మీ మామయ్యను చూపుతాగా చీకటిపడితే"

"చీకటిపడితే మా అమ్మ దగ్గరికి పోవాలి తాతయ్యా. లేకపోతే మా అమ్మ కొడుతుంది."

ఇంతలో ఆ బిడ్డతల్లి "పద్మా! పద్మా!" అంటూ కేకవేసుకుంటూ వచ్చింది.

"అమ్మా! నేనిక్కడున్నానే. తాతే బొమ్మ కొనిస్తాడట" అని గంతులేస్తూ చెప్పింది. ఆ సమయాన ప్రక్కనే ఆ కుష్టురోగి నిలబడివున్నాడు. ఆ తల్లి అమాంతం తన బిడ్డను చంక నిరుకించుకుని "ఓరి పాపిష్టి ముండాకొడకా! కుష్టురోగంతో ఈ పసికందును తాకడానికి నీకెలా చేతులాడాయిరా - దరిద్రపు పీనుగా! రా అమ్మా నీకు దిష్టితీస్తా"నంటూ ఆ సందులో వెళ్ళిపోయింది.

నిజమే! తను తాకితే దేనికైనా దిష్టి తీయాల్సిందే! ఈ మానవజాతి వూరుకుంటుందా? తనలో యేముంది? తననుచూస్తే పిల్లిని చూచినట్లు తిట్టుకుంటారు. తను సమాజానికి శత్రువు. తన జీవితంలో సమాజానికి సౌఖ్యం అభిలషించినా అది తనను కాలితో త్రోసివేస్తుంది.

అతను అది మొదలు నిలకడగా ఒక్క క్షణం నిలకడగా వుండియెరుగడు. యెప్పుడూ కాలుగాలిన పిల్లిలా - వీధులన్నీ తిరుగుతూవుంటాడు. ఆ ప్రక్క రోజూ ఒక పావలా, తనొక రోజు అడుక్కోగా వచ్చింది, ఖర్చుపెట్టి ఓచెక్కబండి కొని తన చింపి గుడ్డలమూటలో దాచాడు. కానీ, తనెవరికైతే ఆ

బండి నివ్వాలనుకున్నాడో ఆ పాప యింతవరకు అగుపించలేదు.

వర్షాకాలం వచ్చినట్టేపోయింది. యెండలు మెల్లమెల్లగా ముదిరి ఆ యేడు మరీ తీవ్రమయ్యాయి. ఊరిలో రోజుకొక అగ్ని ప్రమాదం సంభవిస్తుండేది. పూరిపాకలుగలవారు బహు జాగ్రతతో కాలం వెళ్ళబుచ్చుతున్నారు.

అతను నివసించే యెదురు సందంతా మూడుపాళ్లు పూరిపాకలతో నిండివుంది. ఆ సందుదాటితే యేటి రేవు చేరవచ్చు. ఆ తట్టు అందరూ నీళ్ళకోసం రేవుకు ముఖ్యంగా యెండాకాలంలో వెళ్ళడం సహజం.

అతను వూరంతా తిరిగి సాయంత్రమయ్యేటప్పటికి తన మండపం చేరుకున్నాడు. భానుడు మెల్లమెల్లగా పడమటి కొండలలో గ్రుంకుతున్నాడు. అతని ప్రతిబింబం నీటి రేవులో కమనీయంగా మెరుస్తున్నాది. నీళ్ళకోసం కుండలతో, కొందరుపోతున్నారు. నీటి కుండలతో కొందరు తిరిగివస్తున్నారు.

అతను ఆకాశంతట్టు చూస్తూ యేదో ఆలోచిస్తున్నాడు. మధ్య మధ్య నవ్వుకుంటున్నాడు. ఇంతలో కొంపలంటుకున్నాయని యెవరో అరుస్తూ పరుగెత్తుతున్నారు. ఆ మాటలు కొందరు నమ్మారు. కొందరు నమ్మలేదు. అతను మెల్లగాలేచి యెదురు సందు తట్టు చూచాడు. దూరాన మంటలు, ఆ మసక చీకటిలో స్పష్టంగా కనుపించాయి. తన కాళ్ళలో సత్తువనంతా కేంద్రీకరించి త్వరగా ఆ ప్రదేశానికి చేరుకున్నాడు. ఇంతలోనే ఆ మంటలు, ఆ సందులోని పూరిపాకల నన్నిటిని దహించివేస్తున్నాయి. తను చూస్తూ నిలుచున్నాడు. తనేం చేయగలడు? అగ్నికి ఆహుతి అవుతున్న ఆ గృహాలనుండి వస్తువులు బయటకులాగివేయలేదు. తన చేతులు తన స్వాధీనంలోలేవు. కానీ ఆ పాపను తను జవిరి తన హృదయంలో యిమిడ్చుకున్నపుడు ఆ శక్తి తన చేతులది కాదనుకున్నాడతను. ఆ సంగతి తలుచుకొన్నపుడు అతను యెందుకో ఆ యిండ్లన్నింటినీ గాలించసాగాడు. అతనికేమగుపడుతుంది? అన్నీ దగ్ధమవుతున్నాయి.

ఆ పూరి పాకలలో నివసించే యేకాకులు, తామెక్కడో, యేబజార్లోనో యేనీటిరేవులోనో వున్నపుడు, తమ పాకలు అగ్నిదేవునికి ఆహుతి అవుతున్నాయంటే విని తమ గుండెలు బాదుకుంటూ, రోదిస్తూ పరుగెత్తుకుని వస్తున్నారు.

అతను ఓయింటిముందు నిలబడి, భగభగ మండుతున్న దూలంతట్టు చూస్తున్నాడు. ఇంతలో తనకు ఓపసిపాప రోదన స్వరం "అమ్మా" అన్న కేకలూ వినిపించాయి. తన ఆలోచనలన్నీ చిన్నాభిన్నమైపోయాయి. ఇంతలో ఓస్త్రీ "అయ్యా నాబిడ్డ! అమ్మా నాబిడ్డ! కాలిపోతూంది! రక్షించండి బాబూ" అని గుండెలు బాదుకుంటున్నాది.

ఆమే! ఆ నాడు తనను నానామాటలుఅన్న ఆ పసిపాపతల్లి! తన హృదయం తల్లడిల్లిపోయింది. ఆమె చూపుతున్న యింటితట్టు చూచాడు.

అప్పటికే ఆమె యిల్లు తాటాకులు పూర్తిగా కాలి మండుతున్నాయి. ఇంకొక రెండు నిముషాలలో అంతా కూలి లోపల రోదిస్తున్న పసిపాప మీద కూలిపోగలదు. ఆ యింటి ద్వారం భగభగా మండుతోంది. కాని లోపల ఆ పసిపాప యెలా నిలువగలిగిందో అతని కర్థంగాలేదు. అతని ఆలోచనలు పరిపరివిధాలపోయాయి.

కాలిపోతున్న తన బిడ్డను రక్షించుకోడానికి ఆమె ఆ అగ్నిలో దేనికి జొరబడదు?

నిజమే! కన్నతల్లిగూడా తన బిడ్డ అపాయంలో చిక్కుకునివున్నదంటే, ఆ బిడ్డస్థితిచూచి రోదిస్తుంది; గుండె బాదుకుంటుంది; యెన్నో దీనాలాపాలాడుతుందేకానీ, తన ప్రాణం పోవడానికిమట్టుకు వప్పుకోదు.

ఇక ఆలోచిస్తే లాభంలేదనుకున్నాడతను. అసలే కాలం మించిపోయింది. ఇక ఆశాభంగంగూడా

కాగలడు. ఆ నిప్పులలో దుమికాడా కుష్ఠురోగి. లోపల ఏమగుపించడంలేదు. పొగతో తన కండ్లు మంటలెత్తుతున్నాయి. కాని ఆ పసిపాప అరుపులవలన ఆ ప్రాంతానికి చేరగలిగాడు. ఇక క్షణకాలంలో యిల్లంతా కూలి, దూలాలు వారిని కప్పివేయగలవు.

ఆ పసిపాపను తన హృదయానికదిమి తన రెక్కలతో అదిమిపెట్టాడు. కళ్లు చీకట్లు క్రమ్మాయి. ఇంటిలోనివస్తువులు తను తీసుకరాలేదు. అతను ఓ బండను తట్టుకొని బోర్లపడ్డాడు. సగంకాలిన ఓ దూలం తన వీపుమీదపడింది. తను లేవలేక పోయాడు. వీపుకాలిపోతూంది. మెల్లగా ప్రాకుతుంటూ వచ్చాడు. తన అడుగునవున్న పసిపాపను మాత్రం వదలలేదు. తన శరీరంమీదిగుడ్డ కాలిపోతున్నాది. తన తొడలన్నీ శగకు మండిపోతున్నాయి.

తను మెల్లగాలేచాడు. తన కాళ్లన్నీ బొబ్బలెక్కాయి. తన వొళ్ళంతా మాడిపోయింది. ఆ పసిపాప చేతులు, మొహం కొద్దికొద్దిగా బొబ్బలెక్కాయి. తను యిక ఆ పసిపాపను పట్టుకో లేకుండావున్నాడు. తన దేహం తేలిపోయింది. కళ్లు పూర్తిగా అగుపించడంలేదు. ద్వారం దగ్గరకు వచ్చాడు. అది దాటితే తను బయటపడ్తాడు. పడిపోతున్న అతను ఆ ద్వారానికి ఆనుకున్నాడు. చర్మం బయటబడ్డ తన దేహం మరీ కాలింది. బయట మూగిన జనం అతన్నిచూచి, నలుగురుచేరి ఆ పసిపాపతోగూడ బయటకు లాగివేశారు.

వీధిలో రోదిస్తున్న తల్లి తన బిడ్డను జవురుకుంది. అతన్నిచూచి ఆశ్చర్యపోయింది. ఒకప్పుడు ఆ కుష్ఠురోగిని తనెన్నో మాటలంది. అతనేతన పసికందు ప్రాణాలు, తన ప్రాణాలు కాపాడాడు యీనాడు.

ఆ కుష్ఠురోగిని తీసుకపోయి అతని మండపంలో ఆ బండలమీదనే పరుండబెట్టారా కఠినాత్ములు. వారి దృష్టిలో ఇంకా అతను కఠినాత్ముడే! దొంగే! నీచుడే! తుచ్ఛుడే! వారికి అతని హృదయ సౌకుమార్యం ఎవరికీ తెలియదు.

అతని దేహమంతా బొబ్బలతోకాలిన గుర్తులతో నిండివుంది. ఆ రాత్రంతా అతను ఆ మండపం మీదనే స్పృహతప్పిపడివున్నాడు. ఆ పసికందు తల్లి అతని ప్రక్కన కూర్చుని దేవునికి మ్రొక్కుకుంటున్నాది. ఆమె మనసులో అతను ప్రాణదాత; పుణ్యమూర్తి; శరీరానికి కుష్ఠున్నా మనసు పవిత్రమైనది, దయార్ద్రమైనది.

మెల్లగా తెల్లవారింది. అతను మెల్లగా కదిలాడు. అతనితల అతని చింకిగుడ్డలమీదవుంది. మెల్లగా తూర్పున అరుణరేఖలు ప్రసరించాయి. ఆ కాంతిలో అతని జీవుడు గగనపథాన్ని దాటిపోయాడు. అతని తల ఆ చింకిగుడ్డలమీదనుండి జరిగింది. వాటినుండి తను దాచిన చెక్కబండి బయటపడింది.

సమాజానికొక సామాన్య మానవుడతను. కాని ఆ తల్లి హృదయంలో అతనొక పూజనీయుడు, పుణ్యమూర్తి. అతని ఆత్మ శాంతికి ఆమె ఒక్కతే ప్రార్థించింది. కాని సమాజంలోని సభ్యుల హృదయాలు యెప్పటిమాదిరిగానే వున్నాయి. వారివింకా మారని మనసులే!

"ఎందుకురా నీబోటి లావుపాటివాళ్లంతా చాలమంచివాళ్లలాగను, నెమ్మదైన వాళ్లుగాను కనుపిస్తుంటారు"

"అది తప్పనిసరి కాబట్టి! – మేము యితరులతో గుద్దులాడలేము; ఎవరైనా కొట్టవస్తే పరుగెత్తలేము